

הקדמה לספר שמואל – הגדרת המלוכה בישראל

1. בספר שמואל מתרחשים 3 שינויים בעם ישראל:
א. ענין המלוכה, כאמור "בימים ההם אין מלך בישראל..."
ב. הנבואה שהופסקה מאז ימות משה ויהושע שנאמר (פרק ג' – א') "ודבר ה' היה יקר בימים ההם אין חזון נפרץ" ובספר שמואל מתחדשת.
ג. בנין בית המקדש.
2. כתוב בתורה "כי תבואו אל הארץ אשר ה' אלוהיך נותן לך וירישתה וישבת בה ואמרת אשימה עלי מלך ככל הגויים אשר סביבותי..." בפסוק נראה שיש קשר בין מה שעם ישראל רואה בגויים סביבו לבין בקשת המלך
3. אך עי' בעל הטורים שמדבריו נראה שהבין שאין זה תיאור סיבה אלא תיאור של המצב ההיסטורי שבו נמצא עם ישראל בין העמים אשר סביבותיו וז"ל: "ולכן שאלו מלך בימי שמואל כי עד עתה לא היה לפלישתים מלך אלא סרנים", אם כן כוונתו לפרש את הפסוק שיש כאן תיאור זמן, כשהגויים אשר סביבותיכם ימנו על עצמם מלך¹ מנו גם אתם על עצמכם מלך.
- וגם אצל עמלק שבתורה מופיע ללא מלך (שמות יז-ח') מופיע לראשונה בספר שמואל עם מלכו אגג. (פרק טו' – ח') "ויתפוס את אגג מלך עמלק חי" וכנ"ל שבאותה תקופה עברו עמי האיזור משלטון מקומי שבטי לשלטון של מלך על עמים ומדינות.
4. ונראה שזו כוונת הגמרא בברכות (לא): "אמר ר' אלעזר מיום שברא הקב"ה את עולמו לא היה אדם שקראו לקב"ה צבאות עד שבאת חנה וקראתו צבאות שנאמר (פרק ג' – יא') "ותידר נדר ותאמר ה' צבאות אם ראה תראה בעני אמתך וזכרתני ולא תשכח את אמתך..." (ומציין המהרש"א שכבר לפני חנה קרא בעלה אלקנה בשם צבאות שנאמר (פרק א' – ג') "ועלה האיש ההוא מעירו ימים ימימה להשתחוות לה' צבאות בשילה" ותירץ שכוונת הג"מ שאלקנה לא קרא לה' בשם צבאות אלא הפסוק מתאר שעלה לפני ה' צבאות מכל מקום עצם זה שהפסוק עצמו מתאר את ה' בשם צבאות לראשונה בספר שמואל אומר דרשני.)
- ויש לומר שדבר זה נרמז בדברי אלקנה וחנה שקראו לה' צבאות משום שהבינו שיש כאן הנהגת ה' חדשה שקשורה בהופעת מלך ישראל בקרוב. ואף המשך דברי חנה ויתן עוז למלכו וירם קרן משיחו מעידים על כך שהבינה שבקרוב יופיע מלך בישראל.
5. שינוי זה בין שופט למלך ניכר בהבדל בין מלחמות ישראל על ידי השופטים לפני המלוכה, לבין המלחמות אחר הופעת המלך. לפני המלוכה המלחמות הם של שבט אחד בלבד על ידי צבא קטן מאוד כגון במלחמת דבורה וברק שהיו בה עשרת אלפים חיילים משבט יששכר בלבד לעומת שאול המלך שיוצא למלחמה בראש כל שבטי ישראל עם צבא גדול בהרבה. במלחמתו בבני עמון (פרק יא' – ח') "ויפקדם בבזק ויהיו בני ישראל שלש מאות אלף ואיש יהודה שלושים אלף"
5. דבורה כשסירבו חלק מעם ישראל לבוא להילחם קיללה אותם בלבד שנאמר (שופטים פרק ה' – כג') "אורו מרוז אמר מלאך ה' ארו ארור יושביה כי לא באו לעזרת ה' לעזרת ה' בגבורים" אך לא היה בידה כוח וסמכות לכופם להילחם, אך שאול המלך (פרק יא' – ז') "ויקח צמד בקר וינתחהו וישלח בכל גבול ישראל ביד המלאכים לאמור אשר איננו יוצא אחרי שאול ואחרי שמואל ככה יעשה לבקרו. ויפול פחד ה' על העם ויצאו כאיש אחד" וכן לשון הרמב"ם בספר המצוות מצווה קעג' "ציוונו למנות עלינו מלך מישראל ויקבץ כל אומצנו וינהיגנו" וכן בחינוך "יקבצנו כולנו" וכוונתם לנ"ל שעד אז היה עם ישראל מאורגן במידה רבה לפי שבטים.
6. הרמב"ן חלק על רש"י וסבר שמותר לרדת למצריים אם הוא לצרכי מסחר בלבד אלא אומר הרמב"ן "ויתכן שדרך הכתוב כי הזהיר שלא ירבה לו סוסים אפילו מארצו ומארץ שנער או בדרך סחורה המותרת שלא יבטח על רכבו ועל פרשיו כי עצמו מאד ויבטח בה' אלוהיו" ולדבריו אסור להרבות סוסים בכל אופן שהוא, וחוף מזה יש איסור נפרד להחזיר את העם מצרימה כגון לשלוח אנשים לגור שם וכדו'. ולדבריו טעם האיסור אינו קשור לירידה למצריים אלא משום שיש ענין שהמלך הישראלי יהיה ללא אחד מאמצעי המלחמה החשובים של אותם ימים והוא הפרשים והסוסים כדי שמלחמותיו יעשו בצורה של "יבטח בה' אלוהיו" שהרי מלך שנלחם ללא פרשים בצבא של סוסים ומרכבות הוא סמיכה על נס. והמלך חייב לסמוך על הנס. משום שענין המלוכה בישראל חייב להיבנות בצורה כזאת שהמלך נוהג בהנהגה לא טבעית שסומכת על השגחת ה' ואין לבנות מערכת שלטון שבנויה על הנהגה טבעית.

7. איך באמת התנהגו מלכי ישראל במלחמותיהם עי' שמואל ב' פרק ח' מלחמת דוד "ויך דוד את הדדעזר בן רחוב מלך צובא... וילכוד דוד ממנו אלף ושבע מאות פרשים ועשרים אלף איש רגלי ויעקר דוד את כל הרכב ויותר ממנו מאה רכב"

ובאסא המלך הצדיק נאמר "ויהי לאסא חיל נושא צינה ורומח מיהודה שלוש מאות אלף ומבנימין נושאי מגן ודוחי קשת מאתיים ושמונים אלף ויצא אליהם זרח הכושי בחיל אלף אלפים ומרכבות שלוש מאות" למלך אסא אין מרכבות ולזרח הכושי יש .